

Наташа Миланов
Институт за српски језик САНУ

О ГЛАГОЛИМА *ИЋИ* И *ПАДАТИ* КАО СЕМАНТИЧКИ НАЈБОГАТИЈИМ ГЛАГОЛИМА КРЕТАЊА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ¹

Апстракт: У раду се на грађи из Речника САНУ анализирају семантички најбогатији глаголи са значењем контролисаног, односно неконтролисаног кретања у српском језику – *ићи* и *падати*. Циљ рада је да се представе најважнија обележја семантички најбогатијих глагола, да се утврди њихов семантички потенцијал, као и да се установе разлози за њихову изузетну семантичку разуђеност.

Кључне речи: полисемични глаголи кретања, контролисано кретање, неконтролисано кретање, сема, примарно значење, глагол *ићи*, глагол *падати*.

1. Уводне напомене

1.0. Предмет рада су семантички најбогатији глаголи у српском језику којима се у основном значењу денотира кретање, глаголи *ићи* и *падати*. Глаголима кретања означава се радња чијом реализацијом долази до самосталне промене положаја субјекта радње у простору (код прелазних глагола), или до узроковане промене локације објекта радње под утицајем субјекта, где истовремено могу бити у покрету и субјекат и објекат радње (код непрелазних глагола).²

¹ Рад је настао у оквиру пројекта 178009 *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

² Појам кретања се може схватити широко, као супротстављеност сваком виду мировања, или веома уско, као премештање, измена места објекта. Значење глагола може се проверити путем

1.1.0. Кретање је не само најраспрострањенији процес у свету који нас окружује већ и једно од основних својстава људског бића. Према наводима Д. Вујовић, кретање представља „пратеће обележје готово свих глагола којима се означава вршење неке радње“ (Вујовић 2012: 349). Ова чињеница не чуди с обзиром на то да 'покрет', као примарна физичка и визуелно-просторна појава, односно кретање кроз простор и време, представљају једне од основних елемената у човековој концептуализацији света (в. Поповић 2008: 156; Стаменковић 2013: 12).³ Томе у прилог говори и чињеница да се *покрет* сматра једним од семантичких примитива (в. Годард/Вјежбицка 2014: 12).

1.1.1. У литератури се наводи да се приликом класификације глагола кретања мора имати у виду неколико фактора: носилац кретања, брзина кретања (брзо, полако), промена места, правац кретања, циљ кретања, простор по коме се кретање врши, слика пута (кружни, изувијан, цик-цак), технике кретања (природа контакта између стопала и пратеће површине и сл.), зависност кретања од воље субјекта (в. нпр. Најда 1975: 74; Гак 1977: 155; Ковачевић 1986: 121; Апресјан 1995: 251; Мразовић/Вукадиновић 2010: 73–74; Алановић 2012: 454).⁴

1.2. Циљ истраживања биће да се најпре представи инвентар семантички најбогатијих полисемичних глагола са основним значењем кретања, а затим да се анализирају семантички најбогатији глаголи кретања, *ићи* и *падати*. Утврдићемо каква се врста кретања њима означава и које најпродуктивније семе носе у свом семантичком садржају, али и изнети разлоге за њихову изузетну семантичку разуђеност.

1.3. Грађа за рад ексцерпирана је из *Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (даље: РСАНУ), а представља део ширег истраживања полисемичних лексема у српском језику. Услов за одређивање корпуса био је да

семантичко-синтаксичке трансформације која осликава семантичку суштину речи. Нпр. глагол у примеру *Чета је добила задатак да опколи штаб противника* може се заменити фразом „обићи са свих страна“, што показује да овај глагол садржи у свом значењу сему 'кретање'. Међутим, у реченици *Високо дрвеће опколило је кућу* овај глагол не може се заменити другим, глаголом кретања будући да овде тај глагол означава положај (в. Гак 1977: 151).

³ Појам кретања веома је комплексан с обзиром на то да оно може означавати сваку врсту промене, било материјалне било апстрактне. Још од античког времена кретање привлачи пажњу филозофа и мислилаца (нпр. Хераклита, Платона), а у каснијим истраживањима сагледава се у складу са новим научним сазнањима (нпр. истраживања Њутна, Ајнштајна). Д. Стаменковић наводи да се многи аутори (нпр. Е. Штраус, И. Јанг, Џ. Лејкоф) слажу око тога да је кретање примарно људско искуство, а М. Шитс-Донстоун сматра да је покрет почетна тачка у процесу изградње значења речи (в. Стаменковић 2013: 13).

⁴ Л. Талми одређује четири најважније компоненте у оквиру „ситуације кретања“: објекат, подлогу, стазу и кретање (2000: 181).

лексема има најмање 15 значења (у која су убројана и подзначења) и на основу тога је издвојено 70 глаголских лексема којима се у основном значењу именује дислокација ентитета у простору.⁵

2. О општим карактеристикама полисемичних глагола кретања

2.1. Архисема глаголâ кретања је 'кретати се', тачније 'кретати се мењајући место' (в. Гортан-Премк 1997: 100фн), док се доминантне диференцијалне семе односе на 'начин кретања', 'каузативност кретања', 'правац кретања', 'брзину кретања', 'медиј' у оквиру ког се кретање одвија, на то да ли је субјекат живо биће или материја итд.

2.2. На основу увида у грађу утврдили смо да глаголи кретања (даље: ГК) у основном неповратном значењу денотирају различите врсте и ситуације кретања. Осим непрелазних глагола којима је доминантна диференцијална сема 'самосталност кретања' и где субјекат може бити живо биће које свесно врши радњу кретања (нпр. *дође* Исав из лова мртав гладан; пчеле ... којекуда *лете*) или неживи ентитет који се креће као резултат неког процеса (нпр. сунце је *зашло* за облак; буздован ... *одскочи* од леђа), у овој групи налазимо и прелазне глаголе који укључују сему 'несамосталност, узрокованост кретања'. То су лексеме које осим месног карактерише и објекатски колокат (уп. Ковачевић 1986: 121; Алановић 2012: 454), а односе се на радње помагања у кретању, подстицања на кретање и сл. (нпр. *известити* некога; *гонити* некога), где у покрету могу бити и субјекат и објекат, а објекат се може кретати вољно (нпр. *водити*) или пак под принудом (нпр. *истерати*). Такође, овде су укључени и непрелазни глаголи код којих је диференцијално обележје неконтролисаност кретања, а промена положаја је резултат несвесне, нехотичне радње, која се одвија услед деловања силе гравитације (нпр. *пасти/падати*). Осим глаголских лексема код којих је субјекат живо биће, предмет, природна појава и сл., субјекат може бити и материја која се креће под утицајем физичких сила (нпр. *издушити (се)* „*истећи из нечега*“, *колати*¹ (*се*) „*тећи, струјати около*“).

2.3. Ради илустрације односа у броју значења семантички најбогатијих глагола кретања у табели ћемо навести лексеме које се налазе на првих 15 места на листи ГК, са бројем значења која су реализовали у РСАНУ.

⁵ Припадност полисемичне лексеме глаголима којима се означава кретање утврдили смо на основу његовог примарног значења, датог у лексикографском чланку као 1(а).

О глаголима ићи и падати као семантички најбогатијим глаголима кретања у српском језику

Табела бр. 1

	Лексема	Број значења
1.	<i>падати (се)</i>	87
2.	<i>пасти</i> ¹	85
3.	<i>ићи</i> ¹	61
4.	<i>изводити (се)</i>	55
5.	<i>отићи</i>	43
6.	<i>водити (се)</i>	41
7.	<i>гонити (се)</i>	38
8.	<i>напустити (се)</i>	38
9.	<i>кренути (се)</i>	34
10.	<i>доћи</i>	33
11.	<i>кретати (се)</i>	31
12.	<i>долазити</i> ¹	30
13.	<i>омакнути (се)</i>	30
14.	<i>напуштати (се)</i>	29
15.	<i>известити</i> ¹ (се)	28

2.4. Међу петнаест семантички најбогатијих лексема већина њих именује кретање које се одвија без помоћи споља (нпр. *ићи*, *кренути*, *долазити*) или је нечим узроковано (нпр. *водити*, *гонити*). Такође, група семантички најбогатијих ГК садржи и глаголе којима се означава нехотично кретање (нпр. *падати*, *пасти*). Затим, сви ГК којима се у примарном значењу описује кретање човека означавају вршење те радње на типичан начин – помоћу ногу (корачањем, а не, на пример, пузањем) и по чврстој подлози (а не, на пример, по води или ваздуху).⁶ Такође, ови глаголи означавају и различите фазе кретања: почетак (*кренути*), долазак на циљ (*долазити*), али могу бити и неутрални у том погледу (*ићи*).⁷ Код неких глагола којима се означава узроковано кретање у семантичком садржају учествује и сема 'принуде' (нпр. јуче ме је са свом

⁶ П. Пипер наводи да се глаголи кретања у семантичком погледу деле на две по обиму неједнаке групе. У већој групи су глаголи који значе кретање у средини која је основна средина човековог кретања, а у другој знатно мање бројној глаголи који значе кретање у простору који није основна средина човековог кретања (кретање водом, ваздухом) (Пипер ²2001: 95).

⁷ Када је у питању смер кретања, у секундарним значењима префиксирани ГК могу имати супротно значење у односу на примарно. Код оваквих секундарних значења нужно је синтаксичко-семантичко окружење како би се супротно значење идентификовало: нпр. секундарно значење глагола *изводити* је „уводити негде“ (поручи свекрва невјестиној матери ... у који ће се дан невјеста у цркву *изводити*); секундарно значење глагола *доћи* је „поћи, кренути (са неким)“ (позвао ме да *дођемо* скупа на шетњу); секундарно значење глагола *отићи* је „стићи, доспети“ (*отићи* ћеш ти у своју кућу).

децом, | из мог дома *истерало*; побегне преко села: а за њим пристане много паса лајући и *гонећи* га).

2.5. Табела нам показује и да су семантички најбогатији глаголи са широким значењем који примарно означавају вертикалну (нпр. *пасти/падати*) и хоризонталну промену положаја тела у простору (нпр. *ићи*). Затим, видимо да ГК са највише значења припадају групи творбено немотивисаних лексема, али и да имају полисемичне деривате.⁸

3. О семантички најбогатијим глаголима кретања, *ићи* и *падати*

3.0. У наставку ћемо описати семантички најбогатије глаголе из групе – глагол *ићи*, као семантички најбогатији глагол контролисаног кретања, и глагол *падати*, као семантички најбогатији глагол неконтролисаног кретања.

3.1.1. Најпре, семантички најразуђенији глагол са значењем контролисаног кретања је глагол *ићи*. Разлагањем на семантичке компоненте показује се његова семантичка структура: архисема 'кретати се мењајући место', и семе 'помоћу ногу', 'по тврдој подлози', 'синхронизованим покретима'. У основном значењу глагол *ићи* је директивно необележен, а њим се описује типично људско кретање, ход помоћу ногу, дакле, вештина која је природно својствена човеку, а која се одвија ритмичком изменом ногу (исп. Најда 1975: 74). Захваљујући необележености у погледу начина, брзине и правца кретања, њиме се секундарно могу означити различите врсте кретања, и физичке и апстрактне, па може заменити друге ГК са специфичнијим значењима. Тако он може у одговарајућем синтаксичко-семантичком споју значити и „саобраћати“ (аутобус за град *иде* двапут дневно), „одлазити, удаљавати се“ (*иди* куд те очи воде), „одмицати, тећи“ (време *иде*, време бежи),⁹ „полазити куда с каквим циљем“ (*идући* за говедима, прела је колико је могла), „долазити, стизати“ (али ето ти ала *иде*), „приближавати се, примицати се“ (како оштра сабља *иде* зима), „досезати, пети се“ (температура код ових обољења *иде* до 40°), „улазити“ (из предсобља се право *иде* у спаваћу собу), „лити, падати“ (киша *иде* и помало сн'јега), „капати,

⁸ Овај податак се поклапа са резултатима до којих је дошла руска ауторка А. Плотњикова анализирајући глаголе са најширим значењем у руском језику – један од њених закључака је да су глаголи са најширом семантиком неизведени, али и творбено веома активни (2009: 30).

⁹ Неколико ГК којима је у основи глагол *ићи* секундарно означавају протицање времена, а субјекат је појам који означава део временског тока (дан, месец, годишње доба итд.): нпр. *доћи, отићи* (на послетку *дође* и тај дан, стиже и нови учитељ; нојца *оде*, сину зора бела). Како се наводи у литератури, концепт ходања лежи у основи перцепције времена (нпр. *ноћ, зима, лето долази; време иде, бежи, тече*) (в. Кузњецова 1989: 106; Толстој 2008: 462).

цурити“ (њему *иду* сузе као маломе дјетету), „кружити, циркулисати“ (бардак *иде* даље редом око софре) и сл.

3.1.2. Грађа нам показује да се глаголом *ићи* најчешће означава неко континуирано кретање, које се одвија праволинијски, без препрека, и у физичком и у апстрактном простору. У малом броју значења учествује и сема 'препреке', нпр. „продирати, забадати се“ (пође даље да теше паоце, али му секира не *иде* како ваља), „упадати“ (прашина нам је *ишла* у очи и уста). Неколицини секундарних значења глагола *ићи* категоријална сема није 'кретати се' – таква су, на пример, значења „постајати, бивати“ (ја не *идем* млађи, него сваки дан све старији), „приличити, доликовати“ (није играо, јер то није *ишло* стару човјеку).

3.1.3. Поставља се питање зашто је овај глагол толико семантички богат. Његов велики семантички потенцијал препознали су бројни истраживачи, како домаћи, тако и страни. Ниједна студија која за тему има глаголе кретања не заобилази да помене и глагол *ићи* (односно *идти, to go*), као најопштији и типичан ГК (нпр. Грицкат 1967; Талми 2000; Годард 2002; Падучева 2004; Вујовић 2012). К. Функ, полазећи од ситуације у немачком језику, наводи да је глагол *ићи* једна од најчешће коришћених лексема у описивању људског кретања (в. Функ 1995: 8, према Вујовић 2012: 86), док А. Плотњикова (2009: 25), испитујући широкозначност руских глагола, помиње глагол *идти* као један од најширокозначнијих.¹⁰

3.1.4. Један од разлога за његову изузетну семантичку разуђеност лежи и у његовој платисемичности, на коју је прва пажњу скренула И. Грицкат¹¹ (1967: 218–235), која наводи како „нема основа за претпоставку да би тај глагол морао некад значити само ход помоћу ногу, да је казивање као 'иду дани' нека врста пренесености представе о ходу на персонифицирано 'дан'. *Ићи* је највероватније имало првобитно широко значење самоиницијативног или самониклог кретања“ (1967: 224). Овај глагол може означавати и кретање

¹⁰ Разлику између многозначних и широкозначних глагола А. Плотњикова (2009: 24) налази у томе што значење широкозначног глагола обавезно улази у три семантичка поља: радње, стања и односа и представља денотативне ситуације са различитим учесницима. Наводи и да се семантичке везе међу значењима широкозначних глагола могу губити, што отежава њихово представљање као многозначних и приближава их хомонимима.

¹¹ Значења лексема која су се развила као секундарна временом могу изгубити то својство. Честом употребом, секундарно значење може постати примарно, или ипак постаје једно од главних примарних значења, пошто се семантичка двополност отанчала: нпр., значење глагола *ићи* у споју *иде киша*, значење именице *крило* у споју *крило куће*, значење глагола *залазити* у споју *сунце залази*. Својство преносности, фигуративности повезано је са честотом употребе речи (в. Кузњецова 1989: 112).

уопште,¹² као и кретање живог бића корачањем, апстрактно кретање у времену и простору и сл. Његова директивна необележеност омогућава да се њиме може означити опште директивно – перлативно кретање и посебно директивно – аблативно и адлативно кретање (исп. Пипер 2001: 68).

3.2.1. Други полисемични глагол којем посвећујемо пажњу у овом раду јесте глагол *падати*. Њиме се у основном значењу денотира нехотично, неконтролисано кретање, дислокација која се одвија под дејством силе гравитације. Овај глагол је семантички најбогатији ГК у грађи. Разлог за његову изузетну семантичку разуђеност можемо тражити у чињеници да означава радњу која се одвија под дејством физичке силе, под чијим су утицајем сва тела у васиони, без изузетка.¹³ Како наводи Е. Најда (1975: 78), њиме се означава радња која је у супротности са већином других радњи у вези са кретањем, јер је пре у вези са гравитацијом, него са унутрашњом енергијом која на кретање подстиче.

3.2.2. Овај глагол се у потпуности уклапа у слику која важи за све семантички богате лексеме¹⁴ – општесловенског је порекла (од прасловенског **padti* (в. Скок 3, 615)), што значи да је одавно укоренењен у наш језик. Затим, неизведен је¹⁵ и творбено немотивисан, са већим бројем сема нижег ранга, што по правилу значи и да може развити више значења. Даље, платисемичан је, захваљујући чему може ступити у везу са различитим лексемама и лексичким спојевима, а значење не денотира увек кретање наниже или промену у неповољном смислу (нпр. *пада крушка* – откидајући се отпада; *пада у наслоњачу* – мења положај тела; *пада киша* – спушта се на земљу; *пада мрак* – спуштајући се шири се; *падају крици птица* – разлежу се; *варош пада* – доспева под нечију власт; *застори падају* испред прозора – пружају је вертикално наниже; *падати у загрљај* некоме – обавијати некоме руке око врата; *пада влада* – губи власт; *пада глас* – постаје тиши; *пада цена* – снижава се; *падају погрде* – ређају се; ја јој *падам баба* – у одређеном сродству сам са њом).

¹² А. Смољска на примерима из одабраних књижевних дела у српском и руском језику налази да глагол *ићи* најчешће функционише са семом одређеног кретања, а много ређе неодређеног или поновљеног кретања (2000: 180).

¹³ Гравитација је једна од четири основне силе које делују у природи и на којој се базира структура читавог универзума. То може бити један од разлога што радња узрокована овом силом секундарно означава различите активности, ситуације које као последицу имају промену положаја одозго надоле.

¹⁴ Познато је да је лексика која припада општем лексичком фонду давно укоренењена у лексички систем једног језика, да је углавном домаћег порекла, да је најчешће творбено немотивисана и веома фреквентна (исп. Драгићевић 2007: 130).

¹⁵ Неизведене речи у свом семантичком садржају имају велики број продуктивних сема нижег ранга, што за последицу има богатство њихове полисемантичке структуре и велики број изведеница које у творбеној основи имају основну реч (в. Гортан-Премк 1997: 129).

3.2.3. Основно значење глагола је „кретати се (стварно или привидно) надоле, према тлу односно површини, спуштати се (услед деловања гравитације)“, што говори да се глаголом *падати* означава изненадна, неочекивана радња опредељена ка положају који је у физичком или апстрактном смислу нижи. Разложено на семе, семантичка структура овог глагола је следећа: архисема 'промена места' и семе 'са висине', 'надоле', 'нагло', 'услед деловања гравитације', 'стварно или привидно'. Најпродуктивније семе у секундарним значењима су 'надоле' и 'нагло'. Било да се ради о физичкој промени положаја тела у простору или привидној, апстрактној промени неког стања, ситуације, углавном се подразумева изненадна промена у негативном смислу.¹⁶ Тело може мењати положај спуштањем услед (непредвиђених) спољашњих околности, дотрајалости, неодговарајућег физичког или психичког стања и сл. (нпр. снег *пада*; храна *пада* кроз један отвор у стомак; руке су јој *падале* од умора; шуме *падају* од сјекире) или се пак налазити у таквом положају (нпр. гране *падају* наниже; сукња ... мора добро да „*пада*“) итд.

Осим што најчешће означава неконтролисано кретање, секундарно, у неколико значења, може денотирати и управљено кретање „слетати, спуштати се“, „крећући се доспевати, долазити“ (нпр. терали муве које су му *падале* на лице; ради соли [Морлаци] дневно [су] *падали* у Шибеник у великом броју).

3.2.4. Код овог глагола (и његовог видскога парњака *пасти*), „осим 'егзистенцијалности', 'динамичности' међу основним семама истиче се и 'неочекиваност' и 'усмереност'. Правац кретања је једносмеран и одвија се увек са тачке која је физички и хијерархијски виша (позитивна) према тачки која је у датом смислу нижа (негативна)“ (Арсенијевић 1994: 52), тј. „кретање се реализује као изненадно и неконтролисано заузимање нижег положаја у простору од адекватног или пожељног“ (Алановић 2013: 53). У погледу субјекта радње ови глаголи су необележени, могу контактирати са лексемама које означавају живо биће (*падају* партизани), неживи (*падају* меци) или апстрактан појам (*пада* војнички дух).

3.2.5. За разлику од глагола *ићи*, и уопште глаголâ контролисаног кретања, глагол *падати*, иако према РСАНУ семантички најразуђенији ГК у српском језику, према нашим сазнањима, у досадашњим анализама није привлачио посебну пажњу истраживача.¹⁷ О њему је говорено углавном успутно приликом

¹⁶ Оваква ситуација у складу је са устаљеном представом о томе да је добро горе, а лоше доле, па се таквим кретањем пресупонира да се ради о негативној промени.

¹⁷ Ова лексема била је интересантна етнолингвистима и фразеолозима због повезивања глагола *пасти/падати* са старозаветним падом, истеривањем првих људи из раја (исп. Толстој 2008: 441–454; Вуловић 2015). Лексема *падати* јавља се у РСАНУ као члан у 62 израза.

истраживања глаголског вида, као типичном примеру видског парњаштва, уз глагол *пасти* (в. нпр. Стевановић 1989: 528; Мразовић/Букадиновић 2010: 80–92). Што се семантичке анализе тиче, издвојили бисмо рад Н. Арсенијевић (1994) у коме се анализирају глаголско-именске конструкције са овим глаголом, док је у другим словенским језицима (посебно руском) о овим глаголима више говорено, нпр. радови Н. Авилоче (1975), Г. Мартиновича (1978, 1982, 2006). Г. Мартинович (1978: 43–75, 2006: 168) који је истраживао значења глагола *падати/пасти* у руском језику наводи да се сва изведена значења овог глагола могу објединити у три велике групе организоване на основу општег обележја које важи за сваку од њих: физичко премештање материјалних тела у простору (синими хлопњами *пали* снега), случајна, неочекивана радња (ночь *пала* сразу), прелазак у друго (обично рђавије) стање, положај, квалитет (христианская церковь не *пала* вместе с Римом). У ове три групе могу се разврстати и значења глагола *падати* у српском језику.¹⁸ Прву групу илустровала би значења „откидајући се опадати са дрвета на земљу“ (волим кад *пада* лишће), „рушити се услед деловања неке силе“ (од првог ударца дуб *не пада*), „спуштати се (о деловима тела), обично од умора“ (жене ... би *падале* у наслоњаче) итд. Примери за случајну, неочекивану радњу била би значења „спуштајући се распирити се по земљи (о мраку, сутону и сл.)“ (вече меко *пада*), „разлегати се (о звуку)“ (пљесак руку ... *пада* у слаповима) итд. У трећој групи би била значења која денотирају губитак живота, друштвеног положаја, статуса и сл.: „губити власт, високу функцију“ (*падају* кнезови и војводе), „губити живот, гинути“ (од турске руке *падали* су дробњачки јунаци),¹⁹ „морално и духовно посртати“ (причали [су], да *пада* све ниже, и да се одао пићу) итд.

3.2.6. Као и глагол *ићи*, и овај глагол означава различите врсте конкретног и апстрактног кретања. Ова два глагола имају и заједничких значења, па се степен њихове семантичке блискости може утврдити посматрањем непосредног лексичко-семантичког окружења. Разлика међу њима је у директивности – глагол *падати* означава кретање одозго према доле. Могуће је да је та усмереност

¹⁸ Г. Мартинович је на основу компаративне анализе глагола *пасть/падати* и *to fall* нашао сличности семантичких система руског и енглеског језика и закључио да, уколико и има разлика у неким значењима, то се може приписати случају јер је реализација и таквих значења принципски могућа (в. Мартинович 1982: 170).

¹⁹ Код значења „губити живот, гинути“ и „цркатати, липсавати (о животињама)“ мотивационо извориште су семе 'надоле' и 'нестајати', а значења су добијена метафоричким повезивањем представе пада са умирањем.

од вишег ка нижем, у конотативном смислу – од позитивног ка негативном, основни разлог за изузетну семантичку разуђеност овог глагола.²⁰

4. Закључак

4.1. Анализа ових глагола показала је да ГК заузимају важну позицију међу глаголима у српском језику, будући да денотирају једну од најзначајнијих и најраспрострањенијих појава у свету који нас окружује – промену места у простору. И кретање живих бића, и кретање предмета и материје су аспекти стварности који имају важну улогу у функционисању света, што потврђује и семантичка разуђеност глагола кретања.

4.2. Глагол *ићи* представља доминантну лексему ЛСГ глагола кретања захваљујући томе што има веома широку употребу (њим се именују различите конкретне и апстрактне ситуације кретања, простирања, ширења итд.), није маркиран у погледу интензитета, брзине и правца кретања, па може заменити многе ГК са конкретнијом семантиком. За разлику од њега, глагол *падати* означава кретање са вишег положаја на нижи, које се одвија нехотично, без свесне акције субјекта. Ипак, овај глагол има највише значења, захваљујући томе што велику улогу у ширењу његове полисемантичке структуре има конотативна вредност коју носи – од позитивног ка негативном: оно што није друштвено прихваћено или је негативно оцењено привлачи више пажње и представља се посебним значењима, док позитивно, пожељно, уобичајено неће бити посебно обележено, већ га можемо препознати у неком већ постојећем значењу.

4.3. О укорењености појма кретања у људско искуство говори и констатација Ц. Лича (1971) да у процесу уређивања и освајања света сваки народ формира своје језичко сазнање које налази у појавама као што су место, простор, оријентација, кретање, начини премештања, положај итд.

Литература

1. Авилова, Наталья Сергеевна (1975), „Пасть – падать – упасть“, *Русская речь* 6, 61–63.

²⁰ Опште је познат закључак који су изнели проучаваоци лексикона разних језика да је знатно више лексема које се односе на негативне појаве у стварности, него на позитивне, а да је фонд негативних речи и фразеологизама богатији од позитивних (в. нпр. Ристић 2004; Драгићевић 2010: 122–123; Бартмињски 2011: 79).

2. Алановић, Миљивој (2012), „Каузативно-манипулативни глаголи: деривационо мотивисане семантичке и аргументне варијације“, *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, 453–467.
3. Алановић, Миљивој (2013), „Типични структурно-семантички модели перифраза са глаголима просторно-мобилних односа“, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* LVI (2), 39–59.
4. Апресян, Юрий Дереникович (1995), *Лексическая семантика, Избранные труды* I, Москва: Восточная литература РАН.
5. Арсенијевић, Нада (1994), „О глаголско-именским конструкцијама са глаголом *падати/пасти*“, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* XXXVII, 51–55.
6. Бартмињски, Јежи (2011), *Језик – слика – свет. Етнолингвистичке студије*, Београд: SlovoSlavia.
7. Вујовић, Душанка (2012), Семантичка и деривациона обележја глагола отежаног кретања, *Граматика и лексика у словенским језицима*, 349–359.
8. Вуловић, Наташа (2015). *Српска фразеологија и религија (лингвокултуролошка истраживања)*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
9. Гак, Владимир Григорьевич (1977), *Сопоставительная лексикология: на материале французского и русского языков*, Москва: Международные отношения.
10. Goddard, Cliff (2002), „The semantics of coming and going“, *Pragmatics* 7 (2), 147–162.
11. Goddard, Cliff and Anna Wierzbicka (2014), *Words and Meanings (Lexical Semantics across Domains, Languages, and Cultures)*, Oxford: University Press.
12. Гортан-Премк, Даринка (1997), *Полисемнија и организација лексичког система у српском језику*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
13. Грицкат, Ирена (1967), „Стилске фигуре у светлу језичких анализа“, *Наш језик* XVI (4), 218–235.
14. Драгићевић, Рајна (2007), *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
15. Драгићевић, Рајна (2010), *Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
16. Ковачевић, Милош (1986), „Префиксација и њен утицај на форму и семантику синтагме“, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 16 (1), 119–129.
17. Кузнецова, Эра Васильевна (1989), *Лексикология русского языка*, Москва: Высшая школа.
18. Leech, Geoffrey (1971), *Towards a Semantic Description of English*, London: Longman.
19. Мартинович, Геннадий Ананьевич (1978), *Семантическая структура глагола пасть в современном русском национальном языке*, Ленинград.

О глаголима ићи и падати као семантички најбогатијим
глаголима кретања у српском језику

20. Мартинович, Геннадий Ананьевич (1982), „Опыт типологического анализа семантических систем“, *Задачи коммунистического строительства и перспективы развития советской филологии*, 166–170.
21. Мартинович, Геннадий Ананьевич (2006), „Бытовое понятие и его роль в развитии системы значений многозначного слова“, *Гуманитарные проблемы современной цивилизации*, 167–169.
22. Mrazović, Pavica i Zora Vukadinović (2010), *Gramatika srpskog jezika za strance*, Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
23. Nida, Eugene (1975), *Componential Analysis of Meaning: An Introduction to Semantic Structures*, The Hague – Paris: Mouton.
24. Падучева, Елена Викторовна (2004), *Динамические модели в семантике лексики*, Москва: Языки славянской культуры.
25. Piper, Predrag (2001), *Jezik i prostor*, Beograd: Biblioteka XX vek.
26. Плотникова, Анна Михайловна (2009), „Широкозначные глаголы в современном русском языке“, *Известия Уральского государственного университета* 1/2 (63), 24–31.
27. Поповић, Људмила (2008), *Језичка слика стварности*, Београд: Филолошки факултет.
28. *Речник српскохрватског књижевног и народног језика I–XIX*, (1959–), Београд: Српска академија наука и уметности – Институт за српски језик.
29. Ристић, Стана (2004), *Експресивна лексика у српском језику*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
30. Skok, Petar (1973), *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* III, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
31. Смольска, Аделаида (2000), „Конкуренција и синонимија глагола кретања у српском и руском језику“, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 29/1, 177–183.
32. Стаменковић, Душан (2013), *Глаголи људског кретања у енглеском и српском језику у светлу когнитивне семантике*, докторска дисертација, Нови Сад: Филозофски факултет.
33. Стевановић, Михаило (1989), *Савремени српскохрватски језик* II, Београд: Научна књига.
34. Talmy, Leonard (2000), *Toward a Cognitive Semantics: Typology and Process in Concept Structuring*, Cambridge – MA: MIT Press.
35. Толстая, Светлана Михайловна (2008), *Пространство слова. Лексическая семантика в общеславянской перспективе*, Москва: Индрик.

POLYSEMIC MOTION VERBS *TO GO* AND *TO FALL* IN THE SERBIAN LANGUAGE

Summary

This paper analyses the polysemic motion verbs *to go* and *to fall* in the Serbian language. The analysis showed that these verbs have an important position in the class of verbs within the Serbian language. They denote one of the most important and most widespread phenomena in the world around us – area movement, with its dominant meaning – controlled movement. Aspects of reality, which have an important role in the functioning of the world, are the movements of living creatures, objects and materials. The dominant lexeme in the class of motion verbs is the verb *to go* which is widely used (for naming real and imaginary movements, spreading, expansion, etc.). This verb is not marked in terms of intensity, speed and the direction of movement so it can replace many motion verbs with specific meanings. Unlike this verb, the verb *to fall* implies a movement from a higher to a lower position, which takes place unintentionally, without a conscious agent action. However, this verb has the largest number of meanings because of the connotative values in its polysemantic structure which move from the positive and desirable to the negative value.

natasa.milanov@isj.sanu.ac.rs